

КОМЕНДАНТСЬКА ГОДИНА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Тарас ВАЙДА

Після запровадження в Україні правового режиму воєнного стану одночасно було встановлено у всіх регіонах держави одне із обмежень для громадян української держави – комендантську годину, котру через загрози російських атак після повномасштабного вторгнення країни-агресорки не планують скасовувати вже майже четвертий рік (з 24 лютого 2022 року – комендантської години немає лише в одному регіоні – на Закарпатті). Під комендантською годиною (забороненим часом) розуміється заборона військовим комендантом у визначений час доби й на певний час перебування людей на вулицях та в інших громадських місцях мешканцями певного населеного пункту, де Президентом України встановлено воєнний / надзвичайний стан, без спеціально виданих перепусток і посвідчень. У разі загострення безпекової ситуації комендантська година може охоплювати декілька діб [1].

За результатами аналізу інтернет-ресурсів [2–3] можемо констатувати, що у центральних і західних областях комендантська година діє з 00:00 до 05:00 год, тоді як у південних та східних областях може починатися раніше (залежно від близькості населених пунктів до фронту). Зокрема, встановлено (станом на початок 2026 року) таку тривалість комендантської години для різних областей України: 1) у деяких центральних і західних областях – діє з 00:00 до 05:00 (м. Київ та Київська область; Львівська, Вінницька, Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Тернопільська, Хмельницька та Рівненська області); 2) у східних та південних областях ситуація відрізняється залежно від регіону: Харківська, Сум-

ська, Одеська та Миколаївська області – з 00:00 до 05:00 (у прифронтових районах, наприклад, м. Очаків Миколаївської області, може починатися раніше (з 23:00); Луганська, Донецька та Запорізька області (область) – комендантська година діє з 21:00 до 05:00 (час може змінюватися в окремих прифронтових громадах, наприклад, у місті Запоріжжя та районі – з 23:00 до 05:00; Херсонська область – діє з 20:00 до 06:00 (це найбільш суворі обмеження серед регіонів через її близькість до лінії фронту); 3) у деяких центральних та північних областях інший графік: Дніпропетровська область – діє з 00:00 до 05:00; Кіровоградська, Полтавська, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області – діє з 00:00 до 04:00 [2].

Під час комендантської години особам заборонено перебувати на вулицях та в громадських місцях; при повітряній тривозі необхідно взяти документи та пройти до найближчого укриття, пересування можливе лише за наявності спеціальних перепусток / посвідчень, які видаються військовою комендатурою та дозволяють громадянам перебувати на вулиці в період комендантської години (дійсні тільки в межах території, де запроваджено комендантську годину). Для пересування населеними пунктами громадянам необхідно завжди мати при собі документ, що посвідчує особу, подбати, щоб він був доступним, адже мобільні додатки телефонів можуть працювати нестабільно [1]. Перевірка документів і, відповідно, установлення правомірності перебування на вулицях та в інших громадських місцях під час комендантської години є повноваженнями патрулів. Склад патрулів з числа підрозділів Сил безпеки та оборони вирішує місцева влада. Такі патрулі мають право, зокрема: 1) затримувати і доставляти в органи або підрозділи Національної поліції України (НПУ) осіб, які вчинили або вчиняють правопорушення; 2) застосовувати відповідно до законодавства заходи фізичного впливу, зброю і спеціальні засоби; 3) перевіряти в осіб посвідчення, документи, що посвідчують особу та підтверджують законність

перебування на території України, а також перепустки; у разі їх відсутності – затримувати відповідних осіб і доставляти в органи або підрозділи НПУ для встановлення особи; за потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, які ними перевозяться; 4) вилучати в осіб предмети, які є знаряддям, засобом або предметом правопорушення, і передавати їх органам або підрозділам НПУ; 5) тимчасово обмежувати або забороняти на вулицях і дорогах, окремих ділянках місцевості та в інших громадських місцях перебування або пересування осіб, рух транспортних засобів, зокрема транспортних засобів іноземних, консульських установ чи представництв міжнародних організацій; 6) виводити осіб з окремих ділянок місцевості та об'єктів, евакуйовувати транспортні засоби; 7) входити (проникати) на територію та у приміщення підприємств, установ і організацій, у житлові та інші приміщення, на земельні ділянки, що належать особам, під час припинення кримінального правопорушення та в разі переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, якщо зволікання може створити реальну загрозу життю чи здоров'ю осіб; 8) використовувати зі службовою метою засоби зв'язку і транспортні засоби, що належать особам (за їх згодою), підприємствам, установам і організаціям, за винятком транспортних засобів іноземних консульських установ чи представництв міжнародних організацій, для запобігання вчиненню кримінального правопорушення, переслідування та затримання осіб, що підозрюються у вчиненні злочину, або для доставки до лікувальних закладів осіб, які потребують медичної допомоги, проїзду до місця злочину [1]; [3].

За відмову від виконання законного розпорядження (злісну непокору) або вимоги поліцейського патруля правопорушникові загрожує відповідно до вимог статті 185 КУпАП штраф від 8 до 15 НМДГ, або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин, чи виправні роботи на строк від 1 до 2 місяців з відрахуванням 20 % заробітку або адміністративний арешт

на строк до 15 діб. Якщо порушник вчиняє опір (згідно зі ст. 185-10 КУпАП) військовому патрулю, то правопорушникові загрожує штраф від 50 до 100 НМДГ або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти відсотків заробітку, або адміністративний арешт на строк до 15 діб. У разі повторного вчинення такого правопорушення – накладення штрафу від ста до трьохсот НМДГ або адміністративний арешт на строк від 10 до 15 діб [4]. Крім того, відповідно до статті 173-1 КУпАП передбачена відповідальність за поширювання неправдивих чуток, що можуть викликати паніку серед населення або порушення громадського порядку (карається штрафом 10–15 НМДГ або виправними роботами на строк до 1 місяця з відрахуванням 20 % заробітку) [4].

За повідомленням прем'єр-міністра Ю. Свириденко, в умовах посилених атак на об'єкти критичної (енергетичної) інфраструктури готуються до пом'якшення комендантської години в регіонах, де запроваджено надзвичайний стан в енергетиці [5]. За словами очільниці уряду, йдеться про розширення можливостей для громадян у період дії комендантської години з урахуванням складної енергетичної ситуації та потреб забезпечення життєдіяльності населення і бізнесу. Зокрема, планується дозволити людям перебувати на вулицях і в громадських місцях без спеціальних перепусток. Це стосуватиметься також торгово-розважальних центрів, які виконують функції пунктів незламності, пунктів обігріву, а також центрів підтримки населення та підприємців. Водночас розважальні заклади до цього переліку не входитимуть.

Окрім цього, громадянам можуть дозволити пересування на приватному транспорті в період комендантської години, що має полегшити доступ до пунктів обігріву, лікарень, укриттів та об'єктів критичної інфраструктури.

Рішення про конкретні формати послаблень ухвалюватимуть у кожному регіоні з урахуванням безпекової ситуації. Штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації або облас-

ні військові адміністрації матимуть право запроваджувати додаткові заходи пом'якшення комендантської години відповідно до умов на місцях. Території, на яких діятимуть ці послаблення, визначатиме комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій на підставі оцінки ризиків, рівня загроз і можливостей для часткового зняття обмежень. На засіданні уряду (січень 2026 року) розглянуто механізми й умови запровадження послаблень. За його підсумками, регіони отримали чіткі рекомендації щодо змін у режимі комендантської години.

Провівши аналіз спеціальної літератури та нормативно-правових актів з цієї проблеми, можемо зробити такі узагальнення: 1) комендантська година – одна із дієвих законодавчо визначених форм забезпечення публічної безпеки в період воєнного стану, особливо у темний час доби; 2) обмеження прав і свобод громадян під час дії комендантської години – необхідна умова ефективної протидії правопорушенням / злочинам, які вчиняються / можуть вчинятися колаборантами, ДРГ країни-агресорки тощо з метою посягання на незалежність української держави (публічний порядок, органи державної влади, об'єкти критичної інфраструктури тощо); 3) пом'якшення режиму комендантської години (зменшення її тривалості, дозвіл на пересування деяким категоріям громадян тощо) може приймати місцева влада (комісія з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій) / центральний орган виконавчої влади.

Список використаних джерел

1. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 8 липня 2020 р. № 573 (в редакції від 17.01.2026). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#top> (дата звернення: 06.02.2026).

2. Єремьянц Т. Чи буде в Україні комендантська година на Новий рік. URL: https://24tv.ua/komendantska-godina-noviy-rik-2026-budut-skasovuvati-ukrayini_n2977920 (дата звернення: 03.02.2026).

3. Комендантська година: визначення та відповідальність за порушення. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/209890_komendantska-godina-viznachennya-ta-vdpovdalnst-za-porushennya (дата звернення: 06.02.2026).

4. Кодекс України про адмін. правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 року № 8073-X (із змінами і доповненнями станом на 11.12.2025). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=80731-10> (дата звернення: 09.02.2026).

5. В Україні дозволять виходити без перепусток і їздити авто в комендантську годину. URL: https://360ua.news/v-ukrayini-dozvolyat-vyhodyty-bez-perepustok-i-yizdyty-avto-v-komendantsku-godynu/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=v-ukrayini-dozvolyat-vyhodyty-bez-perepustok-i-yizdyty-avto-v-komendantsku-godynu (дата звернення: 06.02.2026).